

Vissen Ed Zijp

“Onderzoek 2003”

Van alle leefgemeenschappen op aarde is de onderwaterwereld wellicht de meest mysterieuze; onpeilbare diepten in zeeën en meren leverden een schat aan fabels en legendes op. Vooral de vissen waren en zijn een geliefd onderwerp van de ronde tafel gesprekken. Ook in onze ondiepe sloot- en plasgebieden zijn staaltjes van visserslatijn bekend; meterslange snoeken en mensetende meervallen. En wie is er als kind in de Zaanstreek niet gewaarschuwd voor de aan de slootkant levende, beruchte maar nog immer onbekende bullebak? Helaas, de fantasierijken onder ons moet ik teleurstellen. In de Zaanstreek komen geen mensetende vissen voor.....!

De snoek

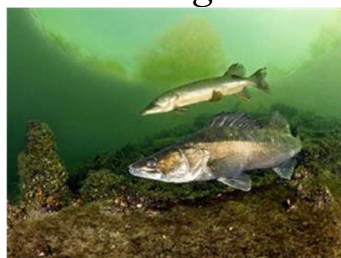
Laten we beginnen met de grootste onder de vissen in ons gebied: de snoek.

Deze roofvis heeft het niet gemakkelijk in de polders en is in het Wormer- en Jisperveld een schaarse vertoning geworden. Door overmatige algengroei is het water te troebel geworden voor deze oogjager bij uitstek, wiens voedsel bestaat uit vissen, ratten en jonge moerasvogels. Al zal het echt wel eens gebeuren dat een grote snoek een volwassen eend of meerkoet pakt, toch staan grote brasems en voorns bovenaan zijn menu.

Mocht de sliblaag (fosfaten) in het veld verwijderd worden, dan is de kans groot dat het water weer geschikt wordt voor een goed snoekbestand. Dit is van belang voor een gezond evenwicht in de visstand, want voor het op peil houden van de grote karperachtigen is de snoek een onmisbare schakel.

De snoek wordt na drie à vier jaar volwassen en kan zo'n vijftientwintig jaar oud worden. In de Zaanstreek zijn exemplaren van meer dan een meter dertig gevangen, welke een gewicht hadden van boven de twintig kg! Voor de hengelsport is de snoek dan ook een gewild object. Gelukkig is het in de Zaanstreek ten strengste verboden om snoek mee te nemen; een gevangen exemplaar moet direct in zijn element worden teruggezet.

Baarsachtigen Snoekbaars

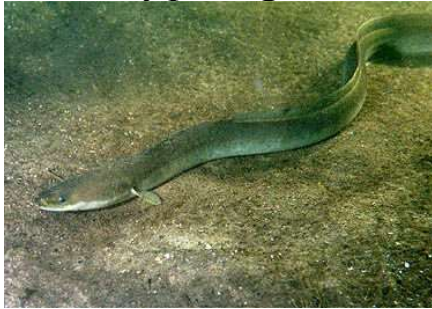

De tweede grote roofvis in ons gebied is de snoekbaars. Deze, uit Oost-Europa ingevoerde, vis bevalt het prima in ons brakke water. Daar de snoekbaars op andere zintuigen dan zijn ogen jaagt, heeft hij niet zo'n last van troebel water. Vandaar dat deze roofvis een algemene verschijning is in de Zaanstreek.

Zijn voedsel bestaat voornamelijk uit vissen; zeer zelden zal de snoekbaars een prooi langer dan twintig cm pakken. De snoekbaars kan maximaal een meter lang worden en een gewicht van vijftien kg bereiken. Daar de snoekbaars een geliefde sport- en consumptievis is, mogen er, om overbevissing en winstbejag tegen te gaan, niet meer dan twee bovenmaatse vissen worden meegenomen.

Andere baarsachtigen zijn de baars en de pos, welke algemene verschijningen zijn in het Wormer- en Jisperveld.

De aal of paling

De aal of paling is, al dan niet gerookt, één van de bekendste vissoorten in de polder. Hoewel de lengte van deze vissen natuurlijk afhankelijk is van hun leeftijd, blijven de mannelijke veel kleiner (tot vijftig cm) dan de vrouwelijke (meer dan een meter). Palingen dringen als transparante glasaaltjes in het voorjaar het zoete water binnen. Na een poosje worden ze donker van kleur. Volwassen palingen trekken in het najaar naar zee, waar ze tenslotte op grote diepte in de Sargassozee paaïen en sterven. De larven worden meegevoerd door de Golfstroom en bereiken na drie jaar Europa.

Karperachtigen

Brasem

De karperachtigen vormen de grootste groep van onze zaanse vissen. Tien soorten komen in het Wormer- en Jisperveld voor: boerenkarper, brasem, kolblei, zeelt, blankvoorn, rietvoorn, bittervoortje, vetje, kleine modderkruiper en grondel. In de ringsloten en vaarten rond het veld komen overigens nog de kroes- en graskarper voor.

De karpers zijn van oorsprong aziatische soorten, die door monniken gedurende de Middeleeuwen door Europa werden verspreid. De boerenkarper is een wat slanke, maar zeer sterke vis, die algemeen in het veld voorkomt. Het paaïen gebeurt in ondiepe slootjes in het voorjaar en blijft een fascinerend schouwspel.

De meest algemene karpersoorten zijn de brasem, de blei en de blankvoorn. Brasem en blei hebben een hoog en zijdelings samengedrukt lichaam en zijn als jonge dieren moeilijk van elkaar te onderscheiden. Volwassen exemplaren verschillen onder andere in kleur: de brasem is bronskleurig, de blei zilverachtig. De blankvoorn kenmerkt zich door zijn grote zilverachtige schubben.

Eutrofiëring (bemesting) van het oppervlaktewater heeft ervoor gezorgd dat de visueel jagende riet- of ruisvoorn (in de volksmond “rooie rijer” genoemd vanwege de rode gloed op de schubben) eveneens is beschermd. In veel wateren is de soort dan ook afgenomen. Aan de hengel mag de vis nog gevangen worden maar als aasvis (voor snoek of snoekbaars) mag de rietvoorn niet meer gebruikt worden.

Een vrij onbekende, doch plaatselijk vrij talrijk voorkomende kleine karpersoort is het vetje. Kenmerkend voor deze vis is de onvolledige zijlijn en bovenstandige bek. Hierdoor is het vetje makkelijk van jonge blank- en rietvoorns te onderscheiden.

Als schuwe bodemvis is de zeelt bij weinigen bekend. Wie goed oplet kan in ondiepe, dichtbegroeide sloten, de jaagpaden (gangen tussen de waterplanten) af en toe tegenkomen. Net als de aal is de zeelt spekglad.

De spiering (een zalmachtige) is een zeer algemene soort in zeearmen langs de kust. Via het IJsselmeer is dit slanke visje ook in het Wormer- en Jisperveld terecht gekomen.

Tot de meest interessante vissen behoren zeker de stekelbaarsjes. In het veld komen twee soorten voor: de driedoornige- en de tiendoornige- (hoewel gewoonlijk negen stekels) stekelbaars. Ofschoon ze klein zijn, zijn stekelbaarsjes bijzonder agressieve vissen. Ze voeden zich met vele soorten ongewervelde dieren (wormen en insektenlarven) en visbroed. Tevens vertonen ze een zeer karakteristiek gedragspatroon in de voortplantingstijd. Hierbij verdedigen de mannetjes het territorium waarbinnen ze hun nest bouwen. Na het paaïen wordt het vrouwtje weggejaagd, waarna het mannetje zorgvuldig de eieren en vervolgens het broed bewaakt. Vanwege de watervervuiling zijn beide soorten stekelbaarsjes minder talrijk dan vroeger. Het driedoornige stekelbaarsje heeft ook te lijden van de toenemende verzoeting in ons gebied.

Tot de wettelijk beschermde soorten in het Wormer- en Jisperveld behoren de kleine modderkruiper, de rivierdonderpad (knorhaantje) en de bittervoorn.

Het is niet alleen verboden deze soorten te vangen of te doden, doch ook een poging hiertoe, of in het bezit hebben, vervoeren, verhandelen of zelfs het verstoren van deze soorten is strafbaar gesteld. De kleine modderkruiper en de rivierdonderpad zijn beide bodemvissen. Ze zoeken 's nachts hun voedsel en worden niet groter dan tien cm. De rivierdonderpad heeft een dikke padachtige kop en opvallend grote borstvinnen. De kleine modderkruiper is te herkennen aan de zes korte baarddraden welke zich rond een zeer kleine bek bevinden.

Tenslotte nog de bittervoorn. Dit tot tien cm grote visje is herkenbaar aan de kleine rode vlek in het oog en in de paaitijd aan de blauwe streep over de schubben. Tevens heeft het voorntje een paarsrose glans over de schubben.

Tijdens de voortplanting leeft het voorntje in symbiose met de zoetwatermossel. Het vrouwtje legt via een lange legbuis haar eieren in de mossel, waar ze aan de kieuwen blijven kleven. De eieren worden daarna bevrucht door het in het water geloosde sperma, dat via de instroomopening van de mossel bij de eieren komt. De eieren komen na vijftien à twintig dagen uit; de jongen verlaten de mossel na enkele dagen.

Door organische (overbemesting van weilanden) en chemische vervuiling, zijn de zoetwatermosselen in veel wateren helaas een zeldzaamheid geworden en daardoor ook de bittervoorn. In het Wormer- en Jisperveld zijn beiden gelukkig nog aanwezig, alhoewel nu kleine aantallen (o.a. in de Poel).

Opmerkelijke incidentele vangsten zijn de Amerikaanse dwergmeerval, de zonnebaars (ook een Amerikaan) en de goudvis (bron: Heijn, 1989). Deze vreemdgangers waren in goede conditie en zijn daarom waarschijnlijk uit aquaria afkomstig. Het is nog te vroeg om van een blijvende vestiging in 't veld te spreken. De tijd zal het leren of deze soorten het bij ons kunnen uithouden. Al zijn lang niet alle vissen in het Wormer- en Jisperveld inheems (snoekbaars, karper), toch is de grootste voorzichtigheid geboden met het uitzetten van nog meer soorten als regenboogforel (uitgezet in het Oostzanerveld) en Chinese graskarper (ringsloten). Het valt namelijk niet te voorspellen wat de gevolgen voor de lokale flora en fauna zullen zijn. Hiervan zijn in het buitenland genoeg slechte voorbeelden bekend. Het beheer van waterrijke gebieden in onze streek kan zich beter niet alleen op sportvisserij richten, maar vooral op een goede waterkwaliteit.